

G. F. VOSSIUS
BENEVOLO LECTORI.

Solent illi, qui alii ad terrarum suum praecunt viam, initio in tabella quapiam ob oculos ponere principes orbis partes, & celebriores aliquot nationes. Qualem opera, utcunq; levis & frivols videatur, voluptate nihilominus suam habet, nec fructus eam penitus extinguitur. Nam siue tunc susterre libeat, quid non vides, fatus omnino esse, ut rei tam excellentis gustus aliquis habeatur, quam ut ea penitus nesciatur siue animus magis ad exaltam Universi notitiam adspirat, quid apertius est, quam non posse ed quenquam pervenire, qui non primaria illa antea percepierit. Quos hac de scientia exposui, idem in aliis etiam disciplinis locum habet. Eares fecis, ut illorum, quos dicas, exemplo, & quod caput est, a Superioribus jussus, timentia quedam duxerim artis Oratoriae non quidem quasi existimarem, praesepia eloquentiae pagelli posse paucis comprehendendi: sed ut nobilissima facultatis natura ac constitutio, membrorumq; omnium compages uno quasi insuisu cerneretur: atque ut tyrannici huc haberent elementa aliqua, per quae, velut gradibus quibusdam, ad altiora, & magis reconciata facileius perducerentur. Utrumque horum cum propositionum mibi nunc fore, propositorum quidem & positionorum schematum doctrinam, quomodo unq; ad pueritiae captum expressi: relique vero artu ratiæ summa corpore fastigia visum fuit. Nec moveat, si in ratiæ brevitate etiuncta hic omnia planèq; arida videantur. Nam sufficere debet, quod in Partitionibus Oratoris; qua ex decreto illustrium Hollandia & Westphalia Ordinum Superiorum classum usus inservient. Ed igitur remittas, qui plenius aliquid, aus plenius requires. Evidem, ut ista ratiæ parte allevarem laborem alienum, ad oram libelli hujus apposui, quibus Partitionum locis singula hic responderent. Conferre etiam non iste licet, qua ante annis undas sex Institutionum libris non inservi, ut arbitras, de hac ipsa ante prodebar, in Elocutione in primis ubi, qua de tropis & schematis huc decimus, ratiæ exemplorum copia illustrantur, ut, si quis istis concensus non fuerit, plane viven-
C I D I 9 C X X VI. Ked. Septembris.

ELEMENTA RHETORICA.

In primis doctrine

DE

TROPIS, & SCHEMATIBUS.

RHETORICE, que Latinis *Oratoris* dicitur, nomen habet à *πειρω*, id est, *dico*. Partit. *Orat.* Lib. 1. Cap. 1. Sect. 1.
Quia ut Grammatice monstrat viam bene *five* pure loquendi: ita Rhetorice do-
cet bene dicere, *five* prudenter, copiose,
ornatèque loqui.

Definitur Rhetorice facultas videndi in unquamque re, quod in ea est ad persuadendum idoneum. Itaque Cap. 1. Sect. 1.
finis Oratoris ultimus est persuadere: officium est vi-
dere, quid ad persuadendum conducat, *five* dicere ad
persuadendum accommodatè. Materia est unaquamque
res, *sed* in primis quæstio civilis.

Quæstio ea vel thesis est, vel hypothesis,
Thesis est quæstio finita, *five* univerſalis.

Ut, *An ticeas infiditatem interficere?*
Hypothesis est quæstio finita, *five* singulatis,

Ut, *An jure Milo interficerit Clodium?*

Officii Oratorii partes sunt quatuor: Argumenta Cap. 1. Sect. 2.
invenire, Inventa disponere, Dispositi exornare, &
Exornata pronunciare. Ac pro his totidem sunt par-
tes Rhetorices: Inventio, Dispositio, Elocutio, &
Pronunciatio.

DE INVENTIONE.

INVENTIO est excogitatio argumentorum, que Cap. 1. Sect. 1.
ad persuadendum idonea sunt.

Argumenta sunt triplicia: rationes, mores & af-
fectus, que Græcis vocantur λόγοι, νόμοι & μόδαι. Ex
his rationes ad docendum, mores ad conciliandum,
affectus ad permovendum valent.

Argu-

ELEMENTA

Argumenta primi generis, vel artificialia sunt, vel inartificialia. Artificialia dicuntur, quæ ab Oratoris artis bene ficio inveniuntur.

Ea variant pro generibus hypothesis, quas Latinis causas vocant.

Cap. 3.
Sect. 1.

Causarum genera sunt tria; Demonstrativum, Deliberativum, & Juridicale.

DEMONSTRATIVUM est, quo laudamus aut vituperamus. Ac præcipue respicit tempus præsens.

Cap. 4.
Sect. 3.

Laus, ac vituperatio omnis, vel personæ est, vel facti, vel rei.

Personæ; ut, si laudes Ciceronē, vituperes Antonium.

Facti; ut, si laudes voluntarium M. Regulii ad hostem suos redditum, aut si vituperes in Catone Uticensi, quod manus sibi intulerit, nè in potestatem Cæsaris veniret.

Rei; ut, si laudes eloquentiam, vel agriculturam, aut vituperes vitium animi ingrati.

Cap. 4.

Argumenta in hoc genere præcipue petuntur ab honesto, ac turpi.

Cap. 3.
Sect. 2.

Genus DELIBERATIVUM est quo fidem emus vel dissuademus.

in primis
cap. 5.

Ut, si suadeas pacem, vel inducias; dissuadeas bellum, vel contraria.

Est deliberatio omnis de futuris, ac præcipue in ea consideratur, ecquid utile sit, an inutile.

Cap. 3.
Sect. 2.

Genus JURIDICALE est, quo accusamus, vel defendimus. Quomodo Milo, interempto Clodio, ab amicis Clodii est accusatus, à Cicerone vero defensus.

Cap. 5.
Sect. 1.

Versatur hoc genus circa præterita.

Cap. 5.
Sect. 2.

Variant autem argumenta in eo pro statuum diversitate.

STATUS est questio, ex prima causarum confictione proveniens. Ac in genere juridicali nascitur ex prima accusatoris intentione, & defensoris depositione.

Ita accusabatur Milo, quod Clodium occidisset. Milo interemptum fatebatur; sed jure occisum aiebat. Statu igitur fuit, juréne, an injuria Clodium interemeri Milo.

Statu

RHETORICA.

sunt, vel Status est quadruplex, Conjecturalis, Finitivus,
Oratorum Qualitatis, & Quantitatis. Cap. 6.
Sect. 4, 5, 6.
9, 10.

CONJECTURALIS est, quo queritur, oc. Cap. 7.

as Latinum quid factum sit, necne.

ut, *An Sextius Roscius occiderit patrem suum.*

FINITIVUS est, quo de nomine rei queritur. Cap. 8.

ut, *Abstuli quidem, sed fursum non commisi.*

Ubi furtum erit definiendum. Atq; ita in aliis.

QUALITATIS est, quo queritur, quale sit fa- Cap. 9.
& 10.

ctum.

ut, *Occidit quidem Clodium Miles, sed jure id fecit.*

Ubi legibus probandum erit, quid jure, quidve in-
d hostes, suriā fiat.

QUANTITATIS status est, quo de magnitu- Cap. 11.

dine rei disceptatio est.

ut, *Si constet esse crimen; sed negetur grave esse
crimen.*

Ubi amplificatio, & immunitio acti in primis atten-
ditur. Videndum igitur, quid magnum, aut exiguum
oporteat censere.

In singulis autem causarum ac statuum generibus
locum habet ² *duariorū*, ³ *five* quod fieri possit, aut
non possit: item *comparatio* ⁴, *five* quid honestius, Cap. 9.
Sect. 10.

⁵ *utius*, aut *justius*. Sect. 13.

Artificialibus ⁶ argumentis accedunt in artificialia,
que, foris delata, ab Oratore solum arte tractantur.

ut in primis sunt testimonia.

Sequuntur *PAKH*, *five* **AFFECTUS**, ⁴ quos Deus
animis nostris indidit, ut sint tanquam stimuli ad ho-
nestas actiones. Cap. 5.
Sect. 17.

Sunt hi ex Stoicorum sententia quatuor: Ra- Cap. 13.

tione boni, praesentis letitiae; Ratione boni futuri, d Lib. 2.

spes; Ratione mali praesentis, dolor; Ratione mali fu- Cap. 1.

turi, metus.

Ad hos autem referuntur ira, lenitas, pudor, im-
pudentia, amor, odium, indignatio, invidia, miseri-
cordia, & aemulatio.

In quorum singulis attendere in primis oportet. Lib. 3.

Cap. 2. & quomodo affectus sis moveatur, & quomodo se-
& seqq¹² detur.

Lib. 2. Supersunt *M O R E S*, qui hic spectantur, quatenus
cap. 15. ex oratione dicentis eluent.

Quo^m morata sit oratio, ante omnia id agendum est
Oratori, ut in ea reliceant prudentia, probitas, &
benevolentia. Nam facile iis credimus, qui & rem
intelligunt, & bene nobis cupiunt.

Præterea illi videndum est, & apud quos dicat, &
de quibus dicat. Variant enim mores hominum
tum pro natura Gentis, ac Reipublicæ, tum etiam in
singulis proratione affectuum, habituum, ætatis ac
fortunæ. Hactenus de Inventione.

DE DISPOSITIONE.

Lib. 3. **S**equitur *DISPOSITIO*, quæ est partium ora-
cap. 1. tionis idonea ad persuadendum colloca-
tio-

a **Unde** **vulgaris** **verbi** **culust**. **Exorsus** **narrat**, **secu-**
firmo, refu-
to, peroro.
Cap. 2. & 3. **Partes** orationis sunt Exordium, Narratio, Propo-
sicio, Confirmatio, Confutatio, Peroratio¹. Quarum
prima, & ultima, in primis ad animos movendos, ca-
teret magis ad docendum valent.

E X O R D I I præcipuum munus est præparare au-
ditorem ad reliquam dictiōnem. Quod fit reddendo
eum benevolum, attentum, & docilem.

Cap. 2. & 3. **Quando** apertè hoc agimus, *azym*, sive *principium*
dicitur: si idem occulē fiat, vocatur *infusatio*, Græ-
cè *σφόδρος*.

Cap. 4. **Laudantur** exordia, ex causa ipsa velut natū: item
modesta, ac verecunda.

Cap. 5. **Cavenda** autem sunt ea, quæ nimis longè petita:
item co^mmunia nobis, & adversario, vel facile com-
mutabilia, vel nimis magnifica.

N A R R A T I O rem gestam, ut gesta est, a
principio usque ad finem exponit.

Ea interdum tota continuatur: interdum parte-
eius singulatim explicantur, ac amplificantur.

Nar-

RHETORICA.

Narratio esto perspicua, ut intelligatur; verisimilis, ut credatur; suavis, ut libenter audiatur. Esto & brevis, quia credio erit, si ulterius producatur, quam opus est.

PROPOSITIO summam totius orationis pro- Cap. 6.
ponit. Quæ si orationem in partes dividat, **Partitio** ap-
pellatur.

Partitio cum perspicua, tum etiam brevis esse debet: hoc est, non major, quam trium, vel ad summum quatuor partium.

CONTENTIO, quam Aristoteles *πίστιν* appellat, Cap. 7.
continet confirmationem, & confutationem.

Confirmatio argumentando causam nostram adstruit.

Confutatio diluit argumenta adversarii. Cap. 8.

Ἐπίλογος, Latinis **PERORATIO**, est totius ora- Cap. 9.
tionis clausula.

Duplex autem ejus munus est. Prius est *αναγέλασση*,
sive enumeratio potissimum argumentorum. Alterum est *παθοποίια*, sive commotio affectuum. Nunc ad Elocutionem veniamus.

DE ELOCUTIONE.

LOCUTIO alia Philosophica est, alia Oratoria, Lib. 4.
alia Historica, alia Poëtica. cap. 1.

Elocutio oratoria est rerum inventarum, & dispositarum per verba sententiásque expositio, ad persuadendum idonea.

Elocutionis præcepta vel generalia sunt, vel ad hanc illamve materiam, ac characterem restricta.

Elocutio communis dividitur in elegantiam, dignitatem & compositionem.

Elegantia efficit, ut unumquodque tunc purè, tum perspicue dicatur. Cap. 1.
& 2.

Ad purum sermonem opus est delectu verborum. Vitananda igitur verba barbara. Nec indulgendum antiquatis, aut inusitatis. Sordida etiam & obsecena honestis verbis circumloqui oportet.

Perspicuitati inter alia repugnat sermo ambiguum, nimia brevitas, & ordo verborum perturbatus.

ELEMENTA

Cap. 3.

Digitas suppeditat orationi picturas, sive verbos sententiarumque lumina, quæ Rethores vocant tropo & schemata.

T R O P U S est vocis à propria significatione in alienam virtute immutatio.

Hic autem inversio significationis quadrifariam, ac p. 10 eo quatuor etiam sunt tropi primari: Metaphora, Metonymia, Synecdoche, & Ironia.

Cap. 4.

M E T A P H O R A, sive translatio est tropus, quod verbum à propria significatione in alienam transferunt ob similitudinem.

Itaque tria hic spectantur; significatio propria, aliena & similitudo.

Ità *scrupulus* propriè dicitur lapillus, in calceos viatorum incidens. Impropriè ità vocatur sollicitudo, ac dubitatio. Similitudo in eo consistit, quod ut lapillus ille a pedibus, ità sollicitudo animo molestiam parit.

Nullus autem tropus plus luminis adfert orationi: in primis si ad sensus ipsos admoveatur, maximè oculo pulrum, qui sensus est acerimus. Ut *splendor verborum, fluria florent, videre pro intelligere, & similia.*

Cap. 5.

M E T O N Y M I A est tropus, quo causa externa ponitur pro effectu: vel subiectum pro adjuncto: vel antecedens pro consequente, aut contrá. Itaque sex in universum sunt Metonymiz species, seu modi.

Primus ponit pro effectu causam externam; eamque vel efficientem, ut *Mars* pro *prælio*, *Livius* pro *scriptor* *Livii*; *lingua* pro *sermone*; *manus* pro *scriptura*: vel finalem, ut *statuere exemplum*, hoc est, infligere poenam, quæ ceteris sit documento. Sic i. *Æn.*

Aus supplex aris imponat honorem. hoc est, victimam.

Alter modus est effecti pro causa externa; eaque vel efficiente, ut, *pallida mors*, quia pallentes facit: *iracunda* homines efficit coecos: vel finali, ut, *seria mibi Phyllis legeret*, pro floribus. ³ *Ecl. x.*

Tertius est subiecti pro adjuncto. Quò refer, cùm ponitur continens pro contento: ut, *Roma* pro *Romanis*; *terra* pro *vinco*. Item cùm possessor sumitus pro te possessor.

Ter, Hecut.

Quid

RHETORICA.

verbos. *Quid te futurum ceases, quem assidue excedes?* id est, ut tropocujus opes consument. Virgilius 11. Æn. *nam proximus ardor Ucalegon,* id est, domus Ucalegontis. Item dux pro in alia militibus: ut, *Cæsar* pro exercitu: aut *patronus* pro ciente: ut, *Nego*, me restitutum, hoc est, clientem meum. ac pristinum signatum pro signo; ut, *Jupiter* pro Jovis statua. *ora, M. Orpheus* pro Orpheo p.cto, aut cælato.

Quartus modus est adjuncti pro subjecto. *Velut cùm* *bus, qui contento utimur pro continente, ut, vina coronat, pro pa-*
ansfieri tibi, aut signo pro signato, ut, fasces & secures pro im-
perio consulari; iugum pro pace.

Huc refer, cùm tempus ponitur pro re, que est in tempore. Ut, *Hujus seculi insolentia.* Philip. ix. *O temp-*
os viatorum omes! In Catil.

Vulgò & eodem referunt, cùm virtutes, & vitia usur-
illus illipantur pro personis ipsis. Ut, *ars pro artifice; luxu-*
ries pro luxurioso.

Quintus modus est; cùm antecedens pro consequente oculo ponitur. Ut, *vixerunt pro mortui sunt; discubere pro*
sum, stultu cœnare.

Sextus modus est consequentis pro antecedente. Ut, *funus pro morte.*

Duo postremi modi à quibusdam *metamorphose vocantur.*
S T N E C D O C H E est, cùm rotum sumitur pro parte, aut pars pro toto. Ea fit vi modis.

Primus est modus, cùm genus, quod est rotum universale, ponitur pro specie. Ut, *Prædamq; ex unguibus ales*
Projectis fluvio. Virgil. pro aquila. Sic, *Tollit se arrestum o-*
enam, quadrupes, pro equo. Idem.

Alter modus, cùm species contrà usurpatur pro genere. Ut, *Auster, vel Aquilo* pro vento quilibet. *Falernum* pro quovis vino præstanti: *telum* pro quibusvis armis: *mel Hymettium* pro quovis melle: *spica Cilissa* pro quovis croco.

Tertius, cùm toto essentiali, quod constat materia & formâ, utimur pro sola materia, aut forma. Ut apud Evangelistam: *Sustulerunt Dominum meum, nec sicut ubi* *psucrips eum,* id est, *Domini mei Iesu corpus.*

Quartus.

ELEMENTA

Quartus, cùm contrà pars formalis, aut materialis p
nitur pro toto essentiali. Ità formæ Synecdoche c
andida anima pro homine candido. Materiæ autem
aurum, argen:um, æs pro pecunia: ferrum pro gladiis
avena, aut arundo pro fistula ex avena, vel arundine co
fecta. Sic gemmæ bibere: dormire ostio. Vulgo Metony
miam materiæ appellant.

Quintus modus, cùm totum integrale sumitur p
parte. Virg. *Pabula gustāsent Trojae, Xanibūmq; bibisse*
dic orbis pro imperio Romano.

Sextus modus, cùm contrà pars integralis usurpat
proto. Ut, *Lepidum*, vel *ridiculum caput* pro homine
lerido, aut ridiculo. Sic *puppis* pro navi, *muco* pro gli
dio, *rectum* pro domo.

Ad quintum sextūmque modum refer, cùm numerus
singularis ponitur pro plurali, aut pluralis pro singulari
aut dènique certus pro incerto.

Ut, *Romanus prælio victor*. Liv.

Pulchra verecundo suffundens ora rubore. Ovid. 1. Me
hoc est, os sive vultum.

Sexcenta licet ejusmodi proferre. Cic. 11. de Div.

I R O N I A est tropus, quo intelligitur contrarium
ejus, quod dicitur; unde *illusio* aliquibus vocatur. *Id p*
pulus curat scilicet. Terent. *Æbodum, bone vir*. Idem
Sic *Penelope* de impudica; *Cato* de stolido.

Atque hi tropi sunt primarii.

Troporum autem species sunt, *Metaphys.*, *Anton*
omiasia, *Antotomia*.

M E T A L E P S I S, Latinè *transsumptio* vocatur
cùm antecedens ponitur pro consequente, aut contrà
estque species *metonymias*, ut superius dictum est. At ali
ud est *metaphys.*, cùm affectio tropi est, ut postea d
etur.

A N T O N O M A S I A est Synecdoches species
quæ proprium sumitur pro communi, vel contrà.

Prioris modi est, *Irus pro paupere*, *Therites pro di*
formi, *Care pro sapiente*, *Mecenas pro doctorum p*
trono.

Alteri

RHETORICA.

ialis p. Alterius modi est, *pavens* pro patre, *philosophus* pro A-
poche aristotele, *urbs* pro Roma, *poeia* pro Homero, vel *Virgi-*
ne auctor, *apostolus* pro Paulo.

gladit. Huc refer Periphrasis non reciprocum: ut, *Trojanis*
ine *coelli* *scriptor*, pro Homero.

Metony. *LITOSES*, quam *extenuationem* Latinè dixeris.
ut, cùm minus dicitur & plus intelligitur; unde *Synec-*
eur p. *dochæ* subjici posse liquet.

bibisser *Munera nec sperno*. v. 11. *Æn.* id est, lubens accipio.

Non laudo, id est reprehendo. Ter. Andr. ^{18. 3.}

surpat *Affectiones troporum* *principiæ* *sunt* *quatuor*, *Meta-*
hominis, *Allegoria*, *Catachresis*, *Hyperbole*. ^{Scen. 6.}

pro gl. *METALEPSIS* est tropus multiplex in voce *X*
una; sive, cùm gradatim ex una significatione procedi-
numeratur in alienam. Ut,

ingular *Post aliquot, mea regna videns, mirabor aristas*. Virg.
aristas pro spica; *spica* pro messe; *messis* pro anno; eóq; ^{18. 1.} *Ecl. 1.*
& *aristæ* pro anno.

1. Me. *ALLEGORIA* est tropi in vocibus pluribus ^{Cap. 9. 4.}
continuatio. Ut,

V. *Claudite jam rivos pueri, sat prata biberunt*. Virg. ^{id} ^{18. 3.}

trarium est, definire canere, quia satis audivimus.

2. Id p. *Parturunt montes, nascerunt ridiculus mus*. Horat. ^d ^{De Amo-}
Idem magna exspectatione, sed in ludibrium abeunte. ^{Post.}

CATACHRESIS, sive *abusio* est tropi durities ^{Cap. 9. 13.}
quædam. Ut, cùm vox aliqua licentiùs à propria signi-
ficatione ad aliam deflectitur: *velut gunges*, & *nudum*
pro mari.

ocatur *Instar montis equum divinæ Palladis arte*
contraria *edificant*. Virg. *Æn. 11.*

At ali- *Breve lilyum, apud Horat. pro non-diuturno.* ^{Lib. 1.}

stea di- *HYPERBOLE*, quasi dicas, *superjectio*, est oratio
augendo, vel minuendo superans fidem. ^{ed. 6. 4.} ^{Cap. 9.} ^{Scen. 16.}

pecies *Augendo: ut, nive candidior, melle dulcior, osior Euro.*
pro di- *Cic. Philip. 11. Vomensi fructis esculentis, vinum redolen-*
rum p. *tibus gremium suum, & totum tribunal implevit.*

Alteriu- *Minuendo: ut, testudine tardior, minus nibilis.*
Ad tropos quoque vulgo, sed falso referuntur sex ^{Cap. 10.}
species

ELEMENTA

species irrisio[nis], **Sarcasmus**, **Diasyrmus**, **Charentius**, **Asteismus**, **Mycterismus**, & **Mimesis**.

- **SARCASMUS** est hostilis irrisio super jam mortu[m] tuo, aut certò morituro. Ut, *Ave rex Iudaorum*. Matt. xxi. xxvii. *I. verbis virutem illude superbis*, ix. *En.*
- **DIASTRUMUS** est inimica irrisio, sed extra causam. Ut *Asinus ad lyram*.

Inter strepit anser olores. Eclog. ix.

- **CHARENTIUS** à lepore & gratia nomen accepit; estque jocus cum amoenitate mordax, ut *Davis pistrinum deprecans*, ² *Bona verba quaso*. *Sicutum b. D[omi]ni meliora.*

² *Apdr.*
act. 1.

³ *Scen. 3.*

⁴ *Cie. 6.*

⁵ *Virg.*

⁶ *Ecl. 8.*

ASTEMUS est jocus urbanus, Ut, *Qui Beau* ⁷ *um non odit, amet tua carmina, Maevi*. *Virg.* ⁸ *Nam Bahe* *vius malus poeta, & illo deterior Maevius erat.*

MICTERIUS fit, cum naso suspenso quempiam subsannamus; *μυκτή enim est nasus.*

MIMESIS, Latine *imitatio*, refert aliena verbis oratione directa; idque ferè ad r̄sum. Ut,

At ego nescibam, quorsum tu ires: Parvula

Hinc est abrepta, eduxit mater pro sua.

Soror est dicta: cupio abducere, ut reddam suis. Ter

Eunuch. ⁹

⁷ *Act. 1.*
⁸ *Scen. 2.*

Huc etiam referri solent, quæ ad Grammaticen potius, quam Rhetoriken videntur pertinere; idque vel ad *Ἐπιμολογία*, ut *Οροματοποιία*, & *Αντίρρησις*, vel ad *Syntaxin*, ut *Ταπλαγύη*.

ONOMATOPIA nihil aliud est, quam nominis fictio à sono: ut *balare*, *grunnire*, *boare*, *binnire* &c.

¹⁰ *Quid de* *ANTIPHRAESIS* est vox à contrario dicta. Ita vulgo aiunt; ¹¹ *bellum* vocari, quod minimè sit bellum. *Parcas*, quod minimè parcant; *lucum*, quod minimè luceat.

TRIALLATH est, cum rerum ordo invertitur. Ut apud Ciceronem pro Marcello, *Gladium vaginā vacuū* ¹² *in urbe non vidimus, pro vaginā gladio vacuum.*

Brutum ponō seriente Corum.

Id est, *Coro Brutum pontum feriente*, *Seneca in Thyestis.*

¹⁰ *zestis*

¹¹ *zestis*

¹² *zestis*

¹³ *zestis*

DE SCHEMATIBUS.

X

Altera dignitatis Oratoriz pars in Schematibus sive Lib. 4.
Maiusfiguris versatur. cap. 11.

Est verò Schema forma orationis, quā hæc alio quōtra cōiam modo, quām inversione significationis à vulgari consuetudine immutatur in meliorem.

Schemata sunt duplia, verborum & sententiarum: tia no Græcis λέξεως καὶ διαρθρῶς.

Verborum Schemata sunt triplicia: quædam consi-
stent in subtilentia, sive defectu; quædam in excessu;
quædam in reliquo corpore Orationis.

Subtilentia figurant orationem Ellipsis, & Asyn-
chronia Basileon.

ASTYNTHON est copulæ defectus. Virg. iv.
quem Aeneid.

Ferite cibi flammæ, dæc tela, impellite remos.
verb. *ELLIPSIS* verò est aliis partis, aut particulæ de-
fectus. Ut, i. Aen. *Sed vos qui tandem? ubi omittitur effis.*

Excessu figurant Orationem Pleonasmus, & Poly-
synthon.

POLYSTYNTHON est abundantia copulæ.
Cic. in epist.

Me præceteris & colit, & observat, & diligit.
vel ac *PLEONASMUS* est aliis partis, aut particulæ
vel abundantia. Ut iv. Aeneid.

Vocemque his auribus haufi.
quām Schemata, quæ in reliquo fiunt corpore Orationis, vel
mirare eandem ponunt vocem, vel similes.

SCHEMATA,
quibus eadem vox repetitur.

'ANTANAKAΣΙΣ dicitur, cūm usurpatur cap. 13.
vach vox eadem appellatione, non significatione. Ut, *Cur
n. eam rem tam studiōse curas, qua multis tibi dabis curas?*
Cornific.²

Amari jucundum est, si cures,
Dicitur *ne quid inhi amari. Idem.* *Huc*

Liber. 4.
Rebet.
Ibid.

Huc pertinet ΠΛΟΚΗ¹, cùm vox uno loco persuadat, aut rem, altero mores, aliámve qualitatem significat. Ut,

* Apud Aquilam Romanum. lib. de fig. Scuent. Ad illum diem Memmius erat Memmius. ² id est, si similis.

Simia est simia, etiam si aurea gestit insignia^b.

ΣΤΝΩΝΤΜΙ'Α, cùm verba, idem significantium conjunguntur. Ut,

Abiit, excessit, evasit, erupit. Cic. Catil. 11.

Promiso, recipioque, spondeoque. Philipp. 4.

ΕΞΕΡΓΑΣΙΑ est congregatio sententiarum eiusdem significantium.

Ut, Cic. pro Ligario: Quid enim tuus ille, Tubero, invenie Pharsalica gladius agebat? cuius latus ille mucro pertebat? quis sensus erat armorum tuorum? quae tua membra oculi, ardor animi? quid cupiebas? quid optabas?

ΑΝΑΦΟΡΑ^c est repetitio ejusdem vocis in principio. Ut, Georg. 4.

Te dulcis conjux, te solo in littore secum,

Te veniente die, te decadente canebat.

ΕΠΙΦΟΡΑ^c, sive επισποφη est repetitio ejusdem vocis in clausulis.

Ut, Pænos populus Rom. justitiā vicit, armis vicit, liberalitate vicit. Cornif.

* Lib. 4.
Rhet.

Quod si Anaphora, & Epiphora concurrant, ΣΤΝΤΗ ΠΛΟΚΗ¹ vocatur.

Quis legem iulit? Rullus. Quis majorem partem populi suffragiis privavit? Rullus. Quis comitiis praefuit? Idem Rullus. Cic. Agr. 11.

ΕΠΑΝΑΛΗΨΙΣ est repetitio ejusdem vocis in initio praecedentis, & fine sequentis sententiae. Ut, Ovid. Fast. VI.

Qui bibit, inde furit: procul hinc discedite, queis est?

Cura bona mentis, qui bibit inde, furit.

ΑΝΑΔΙΠΛΩΣΙΣ est repetitio in fine praecedentis, & initio sequentis sententiae. Ut,

Ecce Dionel processit Caesaris astrum.

Astrum, quo segetes gauderent. Virg. Ecl. 11.

* ΕΠΑ

periorum signo, posteriori; & quae posteriori, ea priori loquo reprehendimus. Ovid. Heroidum epist.

Demophoon ventis, & verba, & vela dedisti:
Vela queror reditu, verba carere fide.

'Ε Π Ι' Ζ Ε Τ Σ Ι Σ est, cùm vox aliqua repetitur
canticum vehementia. Ut Virg. Eccl. v.

Ipsa sonant arbusa, Deus, Deus ille, Menalea.

Cic. Verr. vii, Crux, crux, inquam, infelici & misero.

Κ Λ Ι' Μ Α Σ, seu gradatio eodem verbo connectit su-
periora inferioribus.

Ut, *Africano industria virtutem, virtus gloriam, gloria*³ Lib. 4.
*mulos comparavit. Cornific.*³ Rhet.

Π Ο Λ Τ' Π Τ Ω Τ Ο Ν, cùm idem verbum variato
petitur casu, id est, terminatione.

Ut Cic, pro Archia: *Sed pleni sunt omnes libri, plena*
principientum voces, plena exemplorum vetustas.
Littora littoribus contraria, fluitibus undas
Imprecor, arma armis. 1v. Aen.

SCHEMATA,

que repetunt voces similes.

Π ΑΡΗΓΜΕΝΟΝ conjungit voces, quarum una cap. 13.
altera derivatur. Ovid. 111. Trist.

Τ Μ Tu quoque Pieridum studio, studiose, teneris,

Ingenioque faves, ingeniose, meo.

Π ΑΡΟΝΟΜΑΣΙΑ sive agnominatio est, cùm
idem verbi immutatione in aliam planè sententiam de-
stitutur oratio.

Seneca epist. xxvii. Nunquam nimis dicitur, quod nun-
quam satis discitur. Cato, ut ait Tullius de Oratore, cùm
idem dixisset, Eamus deambulatum; ait ille, Quid opus est
immodum? Imd verò, inquit, quid opus est re?

ΟΜΟΙΟΠΤΩΤΟΝ, sive similiter cadens est,
primum plura iisdem casibus efferuntur, Ut, Est idem Verres,
i fuit semper, us ad audiendum projectus, sic paratus ad au-
diendum. Cic.

ΜΟΙΟΤΕΛΕΤΤΟΝ, sive similiter definitus est,
cùm

14 Verr.

cumcola, aut commata eodem sono terminantur.

Cic. in Maniliiana: *Ut ejus semper voluntatibus non
dō cives assenserint, socii obtemperārint, hostes obedient
sed etiam venti tempestatēsque obsecundārint.*

Menach. a. 4. sc. 2. Apud Sallust. etas. ad- versus Ci- ter. Cap. 14.

ΠΑΡΗΧΗΣ ΙΣ est, cùm una, plurēsve syllabae
cis antecedentis in alia ejusdem membra repetuntur.

Palla pallorem īcūsūt. Plaur. ^a.

O fortunatam natam me consule Romam! Cic. ^b.

DE SCHEMATIBUS ΔΙΑΝΟΙΑΣ.

Schemata diavoīas alia ad inventionis, alia ad dispositio-
nis ornatū adhibentur.

Primum videamus de iis, quae sunt inventionis.

ΠΡΟΛΗΨΙΣ, sive *occupatio* est, cùm id, quod
adversario objicitur, aut objici posse putamus, antici-
mus, atque diluimus.

Partes ejus sunt duæ, ἀντεπορεῖσθαι, quae objectionem p-
ponit, & ἀνθυπορεῖσθαι, quae objectioni responderet.

E.g. Objectio est in illa Didonis apud Maron. *Æn.*
Verūm anceps pugna fuerat fortuna.

At αντεπορεῖσθαι, *Fuisset. Quem metui moritura.*
Prolepsi similis est ΤΠΟΒΟΛΗ, sive subje-
quā multa, quae pro adversario dici possunt, breviter,
minutatim proponuntur; atque ad singula breviter re-
spondetur.

Cic. pro Plancio: *Male judicavit populus: at judica-
non debuit: at potuit, non fecerunt: at multis clarissimi et
enissimi cives tulerunt.*

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ, sive *communicatio* est,
adversarium consulimus, aut cum judicibus, quid fa-
dum sit, quidve factum oportuerit, deliberamus.

Cic. pro Cæcina: *Quero, si te, hodie domum tuam n-
untem, coacti homines, & armati non modò limine, rectōq-
ue tuarum, sed primo aditu, vestibulōque prohibuerint
aditus sis?*

ΠΑΡΟΜΟΛΟΓΙΑ, sive *confessio* est, cùm c-
dē omnia adversario permittimus.

Cic. pro Lig. *Habes igitur Tubero* (quod est accusatum, & non solum maxime optandum) *confidentem reum*; sed tamen ita *consistente*, &c.

Ille. *ΕΠΙΤΡΟΠΗ*, sive *concessio* est, cum aliquid largitur, ut *adversario*, ut reliquum feramus. Virg. vii. En.

Non dabitur regnis (est) prohibere Latinis:

At trahere, atque moras tantis licet addere rebus.

S C H E M A T A,

quibus ad explicandum, aut exaggerandum utimur.

TNO' MH, sive *sententia* est generale pronunciatum *Cap. 13.* *earum rerum*, quas in agendo sequimur, aut fugimus.

NO' HMA, sive *cogitatum* est allusio ad *sententiam*, sive *sententia personae* accommodata.

E. g. *Gnome* est, *Nihil est tam populare, quam bonitas.* At *Nomus* est, cum Cicero Cæsari hoc accommodat. *Orat. pro Lig.* *Nihil habet nec fortuna maius, quam ut possis, nec natura tua melius, quam ut servare velis quam plurimos.*

M E P I S M O' S, sive *distributio* est, cum totum in species, aut partes diducimus.

Lycurgus apud Rutilium Lupum: ^a *Lib. 1.*

Cujus omnes corporis partes ad nequitiam sunt appassissima, oculi ad petulanem levitatem, manus ad rapinam, ventre ad aviditatem, &c.

A I T I O Λ Ο Γ I' A est, cum in narrando facti ratio *Cap. 16.* adjicitur.

Eleganter autem sit cum gradatione.

Ut in illo Ovidii: ^b *3. F. 1.*

Viderat hanc, visamque cupit, positaque cupit,

Quod si causa sit magis speciosa, quam vera, CQLOR dicitur.

ΔΙΑΤΡΟΠΗ ΣΙΣ est, cum res ita clarè copiose exponitur, ut coram spectari videatur.

Quomodo Cicero in Miloniana describit apparatus Milonis, & Clodii illius; in rheda confidentis, ac penulata hujus, in equo, & cum delectis, villa egredientis, ac pugnantis è loco superiore, & quae sequuntur.

ELEMENTA

Quod si simplicior dilutiorque fuerit descriptio,
ΠΟΓΓΙΠΩΣΙΣ vocatur.

Ut hæc Maronis v. Aen.

Constitit in digitorum exemplo arrestus uerque,
Brachiaque ad superas interritus exsulit auras.

Sed vulgo statu πωσις & πωσις pro eodem schema
habentur.

Cap. 7. ΕΙΚΩΝ, sive *imago* est assimilatio, protasis & apodosis carens, facta per vocem *similis*, *velut*, *tanquam*, *in* *stare*, *quasi*, aut aliam hujus generis.

En. Virgil. *Os humerosque Deo similis.*

Cicero in Vatinium: *Repenie enim te, tanquam serpente laevis, oculis eminenibus, inflato collo, tumidis cervicibus intutissi.*

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ, sive *exemplum* est, cum factum sive actus aliquis commemoratur, ut eo ostendatur, aliquem vel simile facturum, vel facere debere.

Ut, *Periculum est, ne, quemadmodum Marii & Sylla dissidium, illa Pompeii & Casaris laceret Rem publicam.*

ΠΑΡΑΒΟΛΗ, sive *comparatio* est, cum ad illustrandum id, de quo sermo est, petitur similitudo ab iis, quæ fuere, sunt, aut natura, casuive rebus insunt.

Quales mugitus, fugis cum saucius aram

En. 11. *Taurus, & in eriam excusit cervice securim.* Virgil. *b.*

ΣΤΜΒΟΛΗ, sive *collatio* est, quando substantiam cum substantia, aut accidentis cum accidente conserimus, ut ex oppositione hanc pateat, quantopere convenient, aut differant.

Ut, si conferas Alexandrum, & Cæsarem; oleam, & vitam.

ΠΑΡΑΔΙΑΣΤΟΛΗ, *Latinæ sejunctio* est, cum distinguuntur ea, quæ vim habere eandem videntur.

Ut, *Non sapiens, sed astutus. Premitur viris, non opprimitur.*

ΑΝΤΙΜΕΤΑΒΟΛΗ, sive *commutatio* vocatur, quando est contrarietas sensus cum verborum immutatione.

Ut, *Eripili ut perdas, perdis, ut eripias.*

Eris ueritas, ut ueritas, non uiuere, ut edas.

ΑΝΤΙ-

RHETORICA.

PΑΝΤΙΘΕΤΟΝ est ex contrariis constans ora-
cio, ut Virg.

Floclere si nequeo supero, Acheronta movebo.

ΟΞΥΜΩΠΟΝ est, cum idem negatur de seipso.

Ter. in Eun.

Tu pol, si sapis, quod scis, nescis.

Cum tacem, clamant. Cic. 1. Catil

ΠΑΡΕΚΒΑΣΙΣ, sive digressio est alicujus rei, Cap. 19.
qua tam ad utilitatem causa pertineat, extra ordinem
excurrens tractatio.

Qualis illa de laudibus Cr. Pomp. in orat. pro Balbo.

ΕΠΑΝΟΔΟΣ est ad propositum redditus.

Cic. lib. 1. de Or. *Sed ut eò revertatur, unde has de-
clinavit, oratio.*

ΕΠΙΦΩΝΗΜΑ, sive acclamatio est, cum rei nar-
rare, aut probatæ velut coronis adjicitur pronunciatum,
ex superioribus expressum. Ut,

Ad eò teneris affluecere multum est! Virg. 11. Georg.

ΑΤΗΣΙΣ est, cum utimur verbo, excedente Cap. 20.
rei magnitudinem.

Ut apud Ter. *sacerdiga, & benefica pro improba: sce-
lus pro scelerato.*

ΤΑΠΕΙΝΩΣΙΣ est, sive ΜΕΙΩΣΙΣ, cum
verbo humiliore, quam pro re, utimur.

Ut, cum artigisse eum dicimus, qui vulneravit. Sic er-
rare pro scelere: *severus pro crudulo.*

ΠΑΡΑΛΕΙΨΙΣ est, cum præterire nos velle
dicimus, quod interim in transcurso dicimus.

Cic. pro Cluent. *Mino illam primam libidinis injuri-
am, mitto nefarias generi nupias, mitto cupiditate matris
expulsam matrimonio filiam.*

ИНCREMENTUM est, cum velut gradibus
quibusdam pervenitur ad summum.

*Facinus est vincere civem Romanum, scelus verberare, mala
recidij necare: quid dicam in crucem tollere!* Cic. pro C. C.

ΠΕΡΙΦΡΑΣΙΣ est, quā rem unam multa dicimus
verbis,

Ut, *Romanæ eloquentiae parens pro Cicerone sum, ut
requisita naturæ. Salust.*

ΕΚΦΩΝΗΣΙΣ, sive *exclamatio* est oratio, in qua interjectio expressa, aut intellecta indicat animi affectum. Unde & pronunciatio intenditur ad significandam rem magnitudinem.

Ut pro Marcello: *O clementiam admirabilem, atque onni laude, prædicatione, literis, monumen: isque decorandam!*

Cic. in Pisonem: *O scelus! o pestis! o labes!*

ΑΠΟΡΙΑ, sive *dubitatio* est, cum dicimus, nesciamus, quid dicere, vel agere debeamus.

Cic. pro. Ligario: *Itaque, quod me veram, nescio.*

Virg. *Eloquar, an fileam?*

ΕΙΔΑΝΟΠΘΩΣΙΣ, sive *correctio* est, quæ tollit id, quod dictum est, & pro eo, quod magis idoneum videtur, reponit.

Cic. *Quas ille leger, si modò leges nominandæ, ac nō faces urbik, t' pestes Reipub.*

ΑΠΟΣΤΗΗΣΙΣ, sive *reiscentia* est, cum ita abrumpitur oratio, ut vix appareat, quid dicturus quis fuerit. Virg. 1. *Æn.*

Quos ego! sed motos træstas componere fluostus.

SERMO CINATIO propriè est, cum sermo affingitur persona, quæ presentis sit instituti.

Cujusmodi sunt orationes multæ apud Historicos & Poëtas.

ΤΡΟΣΟΠΟΠΟΙΙΑ sive *persona effigie* est, cum rebus mutis sermonem tribuimus; aut vita defunctos, tanquam vivos, aut absentes etiam, tanquam presentes, loquentes inducimus.

Ut cum apud Cic. pro Cælio Appius Cæcus excitatus ad Clodium ob libidinem objurgandam.

ΕΡΩΤΗΜΑ, seu *interrogatio* est, quando, ubi recte oratione uti liceat, sermonem inflextimus. Virg. Ecl.

Nonne ego te vidi Damonis, pessime, caprū Excipere infidili?

ΑΠΟΣΤΡΟΦΗ est, cum sermonem aliò avertimus, quam instituta oratio requirit,

Cic. pro Milon.

Vos enim, Albani tumuli, atque luci, vos, inquam, implo atque obficit,

1. *Æn.* Musa mibi caussas memora.

2 in Atque haec de Schematibus, quibus Inventio exornatur.

Stum
m re Sequuntur SCHEMATA quia ornari Dispositionem.

ue orn M E T A B A S I S, sive transitio est, cum inseritur cap. 22. aliquid orationi, ut ab eo, quod diximus, trans-
dam ligrediamur ad illud, quod superest.

Cic. Quoniam de genere belli dixi, nunc de magnitudine a Pro lege
nesciimus dicam. Manil.
Musica dicam. b. Georg.

Virgil.

Hoc enim arborum cultus, & sydera celli;

Nunc te, Bacche, canam.

AΠΟΔΙΣΣΕΙΣ, sive rejectio est, cum aliquid in ali-
um vium locum, vel tempus rejicitur.

Cic. pro lege Manili: Sed de Lucullo dicam alio loco, &c.

R E V O C A T I O est, cum, quia longiores aliquā in
re fuerimus, orationem ad principium revocamus.

Utr. Hac de re quid astinet dicere? eris alijs opportunior
dicendi locus.

De Tropis & Schematibus vidimus.

DE COMPOSITIONE.

C O M P O S I T I O est idonea verborum, sen- Lib. 5.
tentiarumque structura. cap. 1.

Complectitur ea juncturam, ordinem, periodum, &c
numerum.

SYNCTYRA praestat, ut oratio sit lenis, & mol-
lis, aut sonora, ac grandis.

Atque hic præcipitur, ut caveatur crebra vocalium
conursio, ejusdem literæ, vel syllabæ in initio, aut fine
frequentatio, continuatio plurium syllabarum brevi-
um, vel longarum.

O R D O exigit, ne inconcinna fiat verborum trajec-
tio: item, ut crecatoratio, nec graviori id, quod le-
vius est, subjiciamus: item, ne turbetur naturalis ordo,
eoque potius dicamus, viros ac féminas; diem ac noctem;
ortum, & occasum; quam ordine inverso.

P E R I O D U S juxta Ciceronem est oratio, in cap. 2.
quodam quasi orbe inclusa procurrent, quoad infistat
in absoluta sententia. Estq.

Estq; vel simplex, vel duorum, vel trium, vel summum quatuor membrorum, qualis illa pro Cæcina, quantum in agro, locisq; deseruū audacia potest, tantum in re, atq; quæ judicio impudenter valeret, non minus in censu deret Aul. Cæcina Sex. & Eburii impudenter, quem tu vi faciendi cessit audacie.

Periodi partes aliae sunt maiores, quæ Græcis x̄, Latinis membra dicuntur; aliae minores, quæ Græcis μέμβρα, Latinis vo antur incisa.

Sed contrà quām apud Grammaticos sit, si con fuerit longum; ut si septem syllabas excedat, Colon nominatur; & Colon, si fuerit breve, ut si minus quam septem syllabiarum, Commatis nomen accipit.

N U M E R U S Ciceroni est modus quidam orationis, qui è permixtis & confusis pedibus, & temporibus quibus constant, apta ratione nascitur.

Numerus hic diversus est à Poetico, à quo abhorret Orator. Ac multum observatur in principiis; minime in mediis; potissimum verò in clausulis.

Adhibetur autem hic aurium judicium, sed præstatum Oratorum lectioне firmatum.

Atq; ut negligentia ita cura nimis anxia vitanda est.

De triplici Charaktere.

CAP. 4. Quæ hactenus diximus, universè respiciunt Elocutionem. Nunc videamus, ut ea variet pro materia diversa.

Est enim triplex dicendi **CHARACTER**, magnificus, sive sublimis; humilis, sive tenuis; & mediocris, sive æquabilis.

SYBLIME dicendi genus potissimum locum habet in rebus magnis. Ut de Deo & Repub. unde in rebus heroicis, aut tragicis præcipue adhibetur.

Constat gravium, & sublimium verborum amplitudinum, ornata strukturæ. Metaphoras petit à rebus gravibus. Schemata adhibet vehementiora, ut Exclamations, Prosopopoeias, Apostrophas.

Affectibus ciendis idoneum est.

vel *vitium ejus est, si surgidum sit, & inflatum, vel incin-*
ta, vel violentia horridum.

um in *Contra H U M I L E genus convenit rebus tenuibus, &*
casu *contentum est verborum proprietate, metaphoris*
in sum *scindis, item acumine, ac lepore. Sententiarum sche-*
ma *nata parcus usurpat abstinet amplificationibus, in-*
is x *signioribus numeris, & periodis accuratioribus.*

Grat *Principiū a dhibetur in epistolis, de disputationibus*
Philosophicis.

com *Videndum autem, nè neglegatur nimio fiat *jejunum*, &*
; *Carissangue.*

inūs *Genus M E D I U M, seu mediocre in rebus mediis cap. 5.*
pit. *usurpat. Estque humilius sublimi, sed sublimius hu-*
oratiori *lili; eoque nec vehementiora illa schemata amat,*
porum *ne infimam sequitur dicendi rationem.*

bhor *Sic in primis convenient paria paribus, contraria*
contrariis reddita, & casus in exitu similes, & hujus
min generis alia.

ræsta *Viciū ejus est *fluctuans*, & incertum; quomodo vo-*
tatur, si nunc humile genus fugiens nimis assurgat;
nunc, timidum atq; inflatum vitans, humi serpat.

nda *Hactenus de Elocutione. Supereft postrema Rhe-*
torices pars, quæ est

DE PRONUNCIATIONE.

Elocutio *PRONUNCIATIO, sive ACTIO, est vo-*
materi *cis gestuūque pro rebus, & verbis apta confor-*
magnificatio.

liocru *Ejus quasi fundamentum est M E M O R I A, qua*
res, jam inventas, dispositas, & exornatas, firmiter
um habuimus comprehendimus.

nde in *Partes Pronunciationis sunt duæ; una vocem for-*
mat, altera corporis motum. A priori munere hac pars
*ampli Pronunciationis; à posteriori *Actio* vocatur. Quarum ranta*
gratia est vis in eloquentia, ut iis primis, secundis, & tertias
Exclamaverit Demosthenes.